

Het amalgaam dat het was

De Standaard/De Standaard der Letteren,
Vr. 26 Jun. 2015, Pagina 9

Niet dat het water te diep was, er viel alleen geen brug over te slaan. Door wanbegrip ging het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden al na vijftien jaar in 1830 ten onder. Een nieuwe kijk op een beladen verleden. Marc Reynebeau

In een nationale geschiedenis is vijftien jaar niet lang. Dat is de periode waarin wat nu België is, in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden één staat vormde met het huidige Nederland, van 1815 tot 1830. Het lijkt een intermezzo, een experiment zelfs, zoals de historici Remieg Aerts en Gita Deneckere het noemen in de ondertitel van het boek *Het (on)verenigde koninkrijk* dat ze over die tijd samenstelden.

Het boek is een gelegenheidsuitgave, net twee eeuwen nadat het Verenigd Koninkrijk van koning Willem I tot stand kwam. Daar bestond geen dwingende historische noodzaak toe; de grootmachten van 1815, Groot-Brittannië in de eerste plaats, vonden wel dat een voldoende sterke bufferstaat aan de monding van Schelde en Rijn nodig was om Frankrijk, dat nog maar pas zijn revolutie en zijn napoleontische oorlogen achter de rug had, in toom te houden.

Door die externe oorzaak had het nieuwe Koninkrijk dus alles van een artificiële staat, al is het maar de vraag of er wel andere dan kunstmatige staten bestaan. Tegelijk was het echter ook, min of meer, een remake van de Nederlanden die na de val van Antwerpen in 1585 uiteenvielen twee delen en daarna elk hun weg gingen. Dat maakt die geschiedenis tot nu toe gevoelig. Nog altijd koesteren sommigen, om uiteenlopende redenen, gevoelens, meestal negatieve, over de scheiding van zowel 1585 als 1830.

Dat kan niet worden beweerd van dit nieuwe boek, dat met een frisse blik naar dat verleden kijkt, ideologische of nationalistische ballast achterwege laat en het Verenigd Koninkrijk niet louter statelijk bekijkt, maar vooral aandacht geeft aan alles wat een staat al dan niet tot een eenheid maakt. Dat is een nieuwe invalshoek, die vooral aan het licht brengt dat daarover nog veel historisch onderzoek te verrichten valt.

Het boek opent sterk met een bijdrage waarin Gita Deneckere het 'amalgaam' van 1815 uit de lokale context licht en in een transnationale context plaatst. Dat valt tenslotte allerminst toevallig in de tijd samen met het Congres van Wenen en de nederlaag van Napoleon in Waterloo. Na decennia van onrust en oorlog, streefde het 'concert der naties' naar langdurige stabiliteit in Europa en daarvoor schoven de grootmachten een nieuwe puzzel in elkaar, waarin uiteindelijk ook dat Verenigde Koninkrijk van Willem I paste. Al had het ook anders kunnen verlopen, waarbij zelfs van een 1830 geen sprake kon zijn geweest.

Er was dus niets historisch, cultureel of emotioneel voorbeschikt aan het Verenigde Koninkrijk in 1815. Het paste in een voor de tijd zeer 'normale' procedure, waarin het

allerminst ongewoon was om te schuiven met territoria, ze samen te voegen of uit elkaar te halen. Dat in die stabilisering de nadruk lag op een antirevolutionair conservatisme, behoorde ook al tot die normaliteit. Het opmerkelijkste is nog, achteraf bekeken, dat de grootmachten vijftien jaar later de Belgische revolutie een stukje van die puzzel weer uit elkaar lieten halen - het moet zijn dat ze er gerust op waren.

Politiek taalgebruik

Waarom het uiteindelijk misliep met dat koninkrijk, had veel te maken met interne tegenstellingen, met alle spanningen en frustraties van dien. Toch is het zeer moeilijk om een duidelijke grondreden voor de scheiding van 1830 aan te wijzen. Van enig 'nationaal' gevoel, apart in Zuid en Noord, is alvast amper sprake: identiteit bleef grotendeels regionaal of lokaal. Zeker, de taalpolitiek van Willem I frustreerde de vanouds Franstalige elite in het Zuiden, zoals zijn (vanuit zijn traditie overigens ongewone) bemoeizucht met religieuze kwesties de machtige katholieke kerk stoorde, zijn fiscale politiek ergernis veroorzaakte in de transfers naar het Noorden die er het gevolg van waren, of de 'Vlaamse' schrijvers, net als vandaag overigens, wel een plek ambiëerden in het Nederlandse literaire systeem, maar zich geen stijl of thematiek wilden laten opdringen. Als er ongenoegen van kwam, waren dat doorgaans secundaire of zelfs louter opportunistische redenen. Alsof net het samenleven in het Verenigd Koninkrijk zowel in Zuid als Noord tot het ontstaan van een apart gevoel van nationale identiteit, Belgisch versus Nederlands.

Een mogelijke verklaring is te vinden in wellicht de meest vernieuwende bijdrage in dit boek, van de historicus Marnix Beyen. Onderzoek van het politieke taalgebruik leert hem dat, kort gezegd, Noord en Zuid elkaar niet begrepen. In België en Nederland bestonden voor 1815 nog geen 'protonaties', maar ze hadden in hun verleden wel elk een erg verschillende politieke traditie ontwikkeld, met zo duidelijk afwijkende accenten dat onderlinge communicatie, begrip en samenwerking in de praktijk moeilijk werden. Over wat 'soevereiniteit' precies inhield, de bepaling welke de bronnen van de macht zijn, bestonden bijvoorbeeld zeer diverse interpretaties, waarbij die in het Zuiden, wellicht vanuit de Franse Verlichtingstraditie, een veel radicalere en complexere invulling kreeg.

Het historische feit blijft: het Verenigd Koninkrijk viel uiteen en eigenlijk heeft daar amper iemand een traan om gelaten.

REMIËG AERTS, GITA DENECKERE (samenstellers)

Het (on)verenigd koninkrijk, 1815-1830-2015. Een politiek experiment in de Lage Landen.

Stichting Ons Erfdeel, 238 blz., 29 ?.

.....è

Marc Reynebeau ■